

Oikeusministeriölle

Viite: OM 33/41/2015

Asia: Lapsiasiavaltuutetun lausunto alaikäisavioliittojen sääntelytarvetta koskevasta arviomuistiosta

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Lapsiasiavaltuutettu arvioi arviomuistiota lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Arviomuistion keskeinen sisältö

Arviomuistiossa käsitellään alaikäisten avioliittoja koskevaa sääntelyä ja sen soveltamiskäytäntöä Suomessa. Muistiossa arvioidaan yhtäältä Suomessa solmittaviin alaikäisavioliittoihin liittyvää poikkeuslupamenettelyä ja toisaalta ulkomailla solmittujen alaikäisten avioliittojen tunnustamista. Lisäksi muistiossa esitetään mahdollisia lainsäädännön kehittämisehdotuksia.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Yleistä

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että arviomuistio on huolellisesti laadittu ja se sisältää keskeiset haasteet, jotka nykyisestä avioliittojen solmimisesta ja tunnustamisesta koskevassa lainsäädännössä lapsen oikeuksien näkökulmasta on. Arviomuistiossa on esitelty sääntelyvaihtoehtoja, mutta ei vielä ole valittu vaihtoehtoa, jonka mukaan ehdotettaisiin edettävän. Lausunnossaan lapsiasiavaltuutettu esittää näkemyksensä valittavasta vaihtoehdosta.

Avioliittoja solmitaan alaikäisenä tänä päivänä Suomessa harvoin, kuten arviomuistioon sisältyvistä tilastoista käy ilmi. Myös ulkomailla solmittujen avioliittojen tunnustamista haetaan vuosittain vain yksittäisissä tilanteissa. Lainsäädäntö, niin avioliittolaki (234/1929) kuin esimerkiksi perhe-etuuksia koskeva sääntely, ei ehdottomasti estä alaikäisten avioliittoja, mutta ohjaa kuitenkin melko hyvin siihen suuntaan, että tarvetta alaikäisten avioliittojen solmimiseen tai niiden tunnustamisiin on vain harvoissa tilanteissa. Yhteiskunnan asenteet ja arvot ovat kehittyneet myös samaan suuntaan.

Arviomuistiossa on esitetty keskeiset kansainväliset sopimukset ja suositukset, jotka liittyvät alaikäisten avioliittoihin. Niissä ei ole otettu ehdotonta kantaa alaikäisten avioliittojen kieltämiseksi, mutta näkökulmana on kuitenkin alaikäisen osapuolen ja hänen mahdollisten lasten suojeleminen. Suuntaus tiukempaan suhtautumiseen on havaittavissa. Pohjoismaissa alaikäisten avioliittoja koskevaa sääntelyä on lähivuosina kiristetty.

Arviomuistiota edeltäneessä selvityksessä pakkoavioliittojen esiintymisestä ja ilmitulosta Suomessa todetaan, että pakkoavioliitot Suomessa koskettavat myös lapsia.¹ Selvityksen mukaan kyse on pääsääntöisesti maahanmuuttajataustaisista lapsista ja siksi kotouttamisen merkitys korostuu pakkoavioliittojen ehkäisyssä. Lisäksi selvityksessä huomautettiin siitä, että Suomessa pysyvästi oleskelevilla lapsilla on samat oikeudet kuin Suomen kansalaisilla ja he kuuluvat lastensuojelulain (417/2007) piiriin, joten valtion velvollisuus on huolehtia siitä, että myös pakkoavioliittouhan alla olevia lapsia suojellaan.

Vaikka YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen sopimusteksti ei suoraan kielläkään alaikäisten avioliittoa, sopimuksen nykyinen tulkinta ohjaa suuntaan, jonka mukaan lasten avioliitot lieveilmiöineen ovat lapsen edun vastaisia. Vaatimukset lasten yhdenvertaisuudesta (2 art), oikeudesta kasvun ja kehittymisen täysimääräisiin edellytyksiin (6 art), oikeudesta koulutukseen (28 art), oikeudesta mahdollisimman hyvään terveydentilaan (24 art) ja lasten suojelusta kaikenlaiselta kaltoinkohtelulta, hyväksikäytöltä ja väkivallalta (eritisesti 19 art ja 33-35 art) muun muassa edellyttävät, että jokainen lapsi saa olla lapsi ja kehittyä ja kasvaa rauhassa ja turvassa.

Suomessa solmittavat avioliitot

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa sääntelyvaihtoehtoa, jonka mukaan avioliitto voidaan solmia vasta, kun molemmat osapuolet ovat täyttäneet 18 vuotta. Lakiin ei tule sisällyttää tästä poikkeamisen mahdollisuutta. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että samaan aikaan huolehditaan muun muassa kotouttamistoimin siitä, että lapsiavioliittojen tai niiden uhka vähenee ja että asiasta on saatavilla riittävästi tietoa ja ohjausta. On myös huolehdittava siitä, että lasten kanssa toimivilla tahoilla, kuten opetustoimella, oppilas- ja opiskelijaterveydenhuollolla ja lastensuojelulla, on riittävät valmiudet auttaa ja tukea lasta, jota asia tavalla tai toisella koskettaa.

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan yhteiskunta asenteineen ja arvoineen ei tänä päivänä edellytä, että avioliittoa tulisi solmia täysi-ikäisyyttä. Päinvastoin lapsen oikeuksien vahvistuminen ja ymmärrys lapsen erityisen suojelun tarpeesta korostaa sitä, että valtio huolehtii kaikin käytettävissä olevien keinoin lapsen oikeuksien ja oikeusturva toteutumisesta. Lainsäädäntö on yksi tärkeimmistä käytettävissä olevista keinoista. Yhteiskunnan asennemuutoksesta kertoo myös muun muassa Kirkkohallituksen arviomuistioon antamassa lausunnossa otettu kantaa ehdottoman kiellon puolesta.

Jos kuitenkin päädytään sallimaan alaikäisten avioliitot, lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan ehdoton ikäraja tulisi asettaa 16 ikävuoteen. Arviomuistiossa on esitetty tälle perusteluita. Lapsiasiavaltuutettu korostaa alaikäisen kuulemisen tärkeyttä ja sen varmistamista, että kyse on aidosti lapsen omasta tahdosta ja näkemyksestä solmia avioliitto. Avioliittoa ei koskaan tulisi sallia, jos osapuolia ei ole kuultu yhdessä ja erikseen. Kuulemisen suorittajalla tulee olla asiaan sopiva koulutus ja kokemus, jotta voidaan varmistaa, että alaikäisen suostumus avioliittoon on vapaaehtoinen ja hän on tietoinen kaikista olosuhteista ja seuraamuksista, joita avioliiton solmimisesta seuraa. Lisäksi tällaista sääntelyä harkittaessa olisi tehtävä arviomuistiossa esitettyä huomattavasti laajempi ja tarkempi selvitys siitä, millaista tukea ja apua kyseessä oleville lapsille mahdollisissa pakkoavioliittotilanteissa tulisi antaa ja mitä palveluita on saatavilla.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa kuitenkin, että alaikäisten avioliittojen salliminen ei ole tavoiteltava vaihtoehto.

Ulkomailla solmittu avioliitto

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ulkomailla solmitut alaikäisten avioliitot, kun ainakin toinen osapuoli on tunnustamista haettaessa vielä alaikäinen, tulisi kieltää. Lähtökohtaisesti on kyse lasten yhdenvertaisesta

kohtelusta. Jos poikkeusmahdollisuus säilytetään lainsäädännössä, tulisi sääntelyä tarkentaa säätämällä ehdottomasta alaikärajasta, joka tulisi olla alimmillaan 16 vuotta.

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan myös näissä poikkeustilanteissa tulisi huolehtia osapuolten kuulemisesta ja aidosta, itsenäisestä mielipiteestä. Vastaavasti kuin Suomessa solmittavien avioliittojen tilanteessa olisi huolehdittava sekä lainsäädännön keinoin että käytännön järjestelyin siitä, että osapuolilla on riittävästi tietoa asiasta ja tarvittaessa saatavilla apua ja tukea eri toimijoiden piirissä.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ulkomailla solmittujen alaikäisten avioliittojen tunnustamiseen eri vaiheissa liittyy paljon erilaisia kysymyksiä, joita ei arviomuistiossa ole vielä käsitelty riittävästi. Lopullisen sääntelyratkaisun valinta edellyttäisi siten vielä erillisen selvityksen tekemistä siten, että siinä korostettaisiin lapsen oikeuksiin ja oikeusturvaan liittyviä seikkoja.

Jyväskylässä 7.9.2018

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies

---

¹ Toivonen, Virve: Pakkoavioliittojen esiintyminen ja ilmitulo Suomessa. Selvitysmuistio syyskuu 2017. Kriminologian ja politiikan instituutti.